

WEEKEND W WIELKOPOLSCE

GNIEZNO • WĄGROWIEC •
WRZEŚNIA I OKOLICE

wielkopolska

wielka historia
wielka przygoda

Weekend w Wielkopolsce

GNIEZNO • WĄGROWIEC • WRZEŚNIA I OKOLICE

Weekendowy wypad w Wielkopolsce? Zdecydowanie tak!

To doskonały pomysł na spotkanie z historią, naturą i regionalnym klimatem. Znajdziemy tu ślady tysiącletniej historii państwa polskiego, nie tylko w Gnieźnie, ale też na Szlaku Piastowskim i w licznych grodach pamiętających początki naszej państwowości. Wędrówka tym szlakiem to podróż w czasie, która pozwala poczuć atmosferę pierwszych wieków Polski.

Miłośnicy architektury i tradycji zachwycą się drewnianymi kościołami – od jednego z najstarszych w kraju po urokliwe świątynie rozsiane wokół Puszczy Zielonki. To prawdziwe perełki budownictwa, ukryte wśród malowniczych pól i lasów.

Ta część Wielkopolski to także raj dla osób ceniących aktywny wypoczynek. Urozmaicony krajobraz, ukształtowany przez polodowcową przeszłość, sprzyja pieszym i rowerowym wędrówkom, spływowi kajakowym oraz spokojnym chwilom nad jeziorem. W regionie nie brakuje również wydarzeń, które przyciągają turystów z całej Polski – od historycznych inscenizacji po plenerowe festyny i koncerty.

Wyruszmy więc na weekend w Wielkopolsce!

1 Skansen Miniatur w Pobiedziskach, fot. A. Ciereszko, visitpoznan.pl

Szlak Piastowski to najstarsza trasa turystyczna w Polsce, która łączy miejsca będące świadectwem **tysiącletniej historii państwa polskiego**. Przebiega przez obszar województw wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego, a jego najważniejsze wielkopolskie punkty znajdują się w Poznaniu i w Gnieźnie. Mniej więcej w połowie drogi między nimi, w Pobiedziskach, można zobaczyć Szlak Piastowski w pigułce.

POBIEDZISKA

Miasteczko, które jest obowiązkowym punktem na trasie Szlaku Piastowskiego. To tutaj, przy drodze krajowej nr 194, znajduje się **Skansen Miniatur Szlaku Piastowskiego**, gdzie zebrano misternie wykonane miniatury najważniejszych budowli pamiętających początki państwa polskiego. Tuż obok skansenu **Gród Pobiedziska**, ciekawy nie tylko dla młodych podróżników. Za palisadą imitującą wczesnośredniowieczną warownię zebrano repliki dawnych maszyn oblężniczych oraz wyposażenie zbrojowni. Odwiedzający mogą wszystkiego dotknąć, założyć zbroję i odbyć pojedynek na piankowe miecze oraz wziąć udział w dawnych grach i zabawach.

Będąc tutaj, koniecznie trzeba odwiedzić samo miasto z ładnym ryneczkiem i fontanną z postaciami Lecha, Czecha i Rusa. W rogu rynku znajduje się gotycki kościół św. Michała Archaniota, w murach którego uważny obserwator dostrzeże kilkaset tajemniczych dołków wywierconych przed wiekami przez świdry ogniowe używane w Wielką Sobotę. To największe nagromadzenie takich dołków w Polsce.

Kolejnymi przystankami w drodze do Gniezna są dwa obiekty należące do **Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy**.

DZIEKANOWICE

1 Chata w Wielkopolskim Parku Etnograficznym w Dziekanowicach, fot. S. Wąchała

Pierwszy z nich to **Wielkopolski Park Etnograficzny w Dziekanowicach**, gdzie zgromadzono głównie XIX-wieczne budynki przeniesione z wielkopolskich wsi, począwszy od szkoły, karczmy i kościoła, przez chaty i zabudowania gospodarcze oraz warsztaty przedstawicieli różnych rzemioł, na dawnym dworze skończywszy. Wizyta tutaj to prawdziwa podróż w czasie. Skansen jest odwiedzany szczególnie chętnie podczas cyklicznych imprez z inscenizacjami w poszczególnych obejściach. Można wtedy uczestniczyć m.in. w wypieku chleba, smażeniu powideł czy młóceniu zboża.

LEDNICA

Nieco dalej znajduje się serce muzeum – pradawna Lednica, gdzie odkryto **pozostałości grodu z czasów Mieszka I i Bolesława Chrobrego**. Zachowały się tutaj fragmenty palatium z kaplicą książęcą oraz wyraźnie zarysowane wały grodowe. To jeden z najważniejszych obiektów na Szlaku Piastowskim! Na trasie zwiedzania znajdują się także pozostałości tysiącletnich drewnianych mostów łączących Lednicę ze stałym lądem. Na wyspę można dostać się promem, który kursuje w godzinach otwarcia muzeum. Od wielu lat są tu prowadzone badania archeologiczne, które rzucają coraz to nowe światło na czasy naszych przodków. Efekty tych prac można zobaczyć w **nowoczesnym budynku muzeum**. Z punktu widokowego urządzonego na jego tarasie rozpościera się widok na jezioro Lednica oraz Lednicki Park Krajobrazowy.

1 Palatium na Ostrowie Lednickim, fot. T. Lipień

1 Lednicki Park Krajobrazowy, fot. Ł. Wojtkowiak

Objęto tu ochroną przepięknie ukształtowane tereny Pojezierza Gnieźnieńskiego, gdzie faliste wysoczyzny morenowe zostały rozcięte rynkami jezior. Ciągłą się one jak paciorki nanizane na wstęgi łączących je cieków wodnych. Na wielu z nich ponad powierzchnię wody wyrastają malownicze wyspy. Największym z jezior jest Lednica z Ostrowem Lednickim. Jezioro to jest ważnym siedliskiem awifauny wodno-błotnej. Można tu **obserwować ptaki** niemal przez cały rok. Wielką atrakcją turystyczną jest obserwacja ogromnych stad gęsi (w tym gęsi tundrowych i zbożowych). Trzcinowiska rozbrzmiewają koncertami tokującego bąka, chowają się w nich również wąsatki, a wiosną na tafli wody widowiskowo tańczą perkozy dwuczube. Przyrodę można podziwiać, **pływając kajakiem** po jeziorze lub **jeżdżąc rowerem** po licznych szlakach.

1 Widok na wyspę na jeziorze Lednica, fot. K. Budziński

1 Gnieźnieńska katedra wraz z pomnikiem Bolesława Chrobrego, fot. J. Rybicki

Z Lednicy jest już niedaleko do Gniezna, w którym bije serce **Szla-ku Piastowskiego**. Najważniejszym i najbardziej rozpoznawalnym obiektem jest **Wzgórze Lecha z katedrą**. Zwiedzanie warto rozpocząć od **Muzeum Archidiecezji Gnieźnieńskiej**. Ekspozycja prezentuje najstarsze i najcenniejsze precjoza będące świadectwem naszej historii. Wśród nich m.in. kielich św. Wojciecha, przekazany według tradycji przez Bolesława Chrobrego opactwu w Trzemesznie.

W muzealnej kasie warto zaopatrzyć się w bilety wstępu na punkt widokowy na tarasie wieży katedralnej, do podziemi oraz do Drzwi Gnieźnieńskich.

Bazylika prymasowska Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny jest obiektem ze wszech miar wyjątkowym. Podziemia stanowią świadectwo jej tysiącletniej historii, można tam zobaczyć m.in. najstarszy w Polsce napis nagrobkowy z około 1006 roku, odkryte podczas badań archeologicznych relikty budowli kamiennej z końca IX wieku, a także fragmenty murów bazyliki Mieszka I. Spoczywają tam biskupi gnieźnieńscy, m.in. ostatni przedrozbiorowy prymas Polski, autor znanych bajek – Ignacy Krasicki.

We wnętrzu katedry, w miejscu, gdzie zazwyczaj znajduje się ottarz, zwraca uwagę ogromna konfesja św. Wojciecha. Trzeba bowiem pamiętać, że to najstarsze sanktuarium tego męczennika, którego relikwie stały się pretekstem do niszczycielskiego najazdu na Polskę księcia czeskiego Brzetysława. Wśród bogatego wyposażenia kościoła warto zwrócić też uwagę na płytę nagrobną biskupa Zbigniewa Oleśnickiego, wykonaną przez Wita Stwosza.

1 Portal nad Drzwiami Gnieźnieńskimi, fot. T. Sinięcki, arch. Starostwa Powiatowego w Gnieźnie

Jednak najcenniejszym zabytkiem związanym z katedrą są **Drzwi Gnieźnieńskie**, będące światowej klasy arcydziełem sztuki romańskiej. Na obu skrzydłach w 18 obrazach przedstawiono historię życia św. Wojciecha. Całość otoczono ozdobną bordiurą, na której znajdują się rozmaite motywy roślinne i zwierzęce. Jedno z fantastycznych zwierząt, przypominające lwa, widnieje na współczesnym banknocie 20-złotowym.

Nieco inne, bardziej kompleksowe spojrzenie na czasy pierwszych Piastów odnajdziemy w **Muzeum Początków Państwa Polskiego**. Zgromadzono tu zarówno oryginalne zabytki, jak i repliki najważniejszych obiektów Szlaku Piastowskiego.

Do tematyki pierwszych Piastów nawiązują cykliczne imprezy, spośród których największą popularnością cieszy się Festiwal

1 Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie, fot. arch. obiektu

1 Pomnik Króla Chrobrego przed Starym Ratuszem w Gnieźnie , fot. UM Gniezno

Kultury Słowiańskiej „Koronacja Królewska”. Odbywa się on zwykle w ostatni weekend lipca u stóp katedry, zamieniając to miejsce w żywe wczesnośredniowieczne grodzisko z dziesiątkami grup rekonstrukcyjnych.

W Gnieźnie znajdą coś dla siebie również miłośnicy zabytków techniki. Jest tu jedna z największych zachowanych w Europie **parowozowni**, udostępniona do zwiedzania z przewodnikiem w weekendy (harmonogram warto sprawdzić na stronie internetowej obiektu).

Miasto ma znacznie więcej do zaoferowania, a można je zwiedzać na kilka sposobów. Jednym z nich jest wędrowka z aplikacją Królika GOń, z którą dotrzemy do kilkunastu figurek królików, królów oraz legendarnych założycieli państwa Polan, rozlokowanych w przestrzeni miasta. Kolejność zwiedzania jest dowolna, wędrowkę można przerwać i kontynuować w dowolnym momencie. Figurki zostały umieszczone zarówno w centrum, jak i w miejscach nieoczywistych, dzięki czemu uczestnik zabawy ma możliwość dotarcia do ładnych, ale mniej popularnych zakątków.

Innym sposobem na poznanie Gniezna są gry terenowe z serii Wielkopolskie Questy. Dostępne są trzy trasy, na których uczestnik poznaje Wzgórze Lecha z jego historią i tajemnicami, miasto w średniowiecznych murach oraz trasę królewską z figurami koronowanych w Gnieźnie królów.

Żegnając Gniezno, udajemy się do kolejnego punktu Szlaku Piastowskiego, do Trzemeszna.

1 Bazylika w Trzemesznie, fot. J. Rybicki

To kolejne miasto z długą historią. Przez siedem wieków Trzemeszno należało do zgromadzenia kanoników regularnych, których sprowadził w połowie XII w. Bolesław Krzywousty. Najważniejszym obiektem jest tutaj **bazylika Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Michała Archanioła**, uważana za perłę wielkopolskiego baroku. W jej wnętrzu zwraca uwagę ogromna kopuła z freskami Franciszka Smuglewicza. Oprócz barokowego wyposażenia można też odnaleźć ślady z czasu budowy pierwszej świątyni. Romańskie kolumny i gotycki portal bez trudu odnajdziemy pod chórem. W czasie II wojny światowej bazylika została doszczętnie spalona. Ślady tego pożaru, wraz ze stopionymi od żaru ceglami, zobaczymy w jednej z bocznych ścian, zabezpieczone szybą.

Dzisiejszy wygląd kościoła jest efektem XVIII-wiecznej przebudowy dokonanej przez opata Michała Kosmowskiego. Z jego inicjatywy powstało również Kolegium Trzemeszeńskie, gdzie mogli się uczyć zdolni chłopcy z biednych rodzin. Wśród absolwentów tej szkoły byli m.in. Jędrzej Śniadecki, Stefan Garczyński, Marian Langiewicz, Hipolit Cegielski, a ze współczesnych postaci – Jerzy Waldorff.

WZGÓRZA WYDARTOWSKIE

Nieopodal Trzemeszna przyciągają wzrok malownicze wzniesienia Watu Wydartowskiego, z najwyższym punktem Pojezierza Gnieźnieńskiego (167 m n.p.m.). Na jednym z nich postawiono **wieżę widokową**, skąd przy sprzyjającej pogodzie można zobaczyć panoramę Gniezna, Trzemeszna, Mogilna, a nawet Elektrownię Pątnów koło Konina.

Podróżując wielkopolskim odcinkiem Szlaku Piastowskiego, udajemy się w okolice Wągrowca.

1 *Klasztor pocysterski w Wągrowcu, fot. D. Bednarek*

Historia Wągrowca jest związana z obecnością cystersów. Do pobliskiego Łekna sprowadził ich w 1153 r. Zbylut z rodu Pałuków. Co ciekawe, wystawiony przez niego dokument zachował się do naszych czasów jako najstarszy dokument fundacyjny i został wpisany na Polską Listę Krajową UNESCO Pamięć Świata. Niestety, zabudowania wzniesione na grząskim gruncie nad jeziorem dość szybko zaczęły się rysować i podjęto decyzję o przeniesieniu opactwa do pobliskiego Wągrowca. Cały proces trwał blisko sto lat, a relokacja stała się istotnym bodźcem do rozwoju miasta. Cystersi przetrwali tutaj aż do 1836 r., kiedy decyzją władz pruskich klasztor uległ kasacie.

Wędrując po Wągrowcu, znajdziemy kilka tropów jego klasztornej przeszłości. Na pierwszy rzut oka wyróżnia się sylwetka **kościółta klasztornego** z dwoma wieżami, którego gospodarzami są obecnie paulini. Z bogatego wyposażenia tej świątyni niewiele się zachowało do naszych czasów. Zdecydowanie bogatsze jest wnętrze kościoła farnego św. Jakuba Apostoła. Uwagę zwracają w nim piękne renesansowe ołtarze, gwiaździste sklepienia oraz XVI-wieczna polichromia w jednej z kaplic. Przed kościołem znajduje się pomnik pochodzącego z Wągrowca ks. Jakuba Wujka, który wstawił się przekładem Biblii na język polski. Przekład ten był używany przez 367 lat, aż do ukazania się *Biblii Tysiąclecia* w 1965 r.

Ciekawym miejscem w Wągrowcu jest również **skrzyżowanie rzek** Wetny i Nielby niemal pod kątem prostym. To jedyne takie zjawisko w Polsce powstało w wyniku regulacji rzek i prac hydrotechnicznych przeprowadzonych w XIX w. Dzisiaj Wetna dzięki swojemu naturalnemu położeniu i zróżnicowanemu (miejscami górskiemu) charakterowi doskonale sprawdza się jako **arena kajakarskich zmagañ** zarówno dla początkujących, jak i bardziej zaawansowanych kajakarzy.

Wągrowiec przyciąga również miłośników wypoczynku nad wodą. Nad Jeziorem Durowskim jest ładnie zagospodarowana **plaża**, a sąsiednie akweny także dysponują bogatą infrastrukturą i wypożyczalnią sprzętu wodnego.

Na przedmieściach Wągrowca, przy drodze krajowej nr 190, warto zatrzymać się przy oryginalnym **grobowcu w kształcie piramidy**, wzniesionym przez rotmistrza wojsk napoleońskich Franciszka Łakińskiego. W czasie wojennej tułaczki trafił on wraz z wojskami Napoleona do Egiptu, gdzie po raz pierwszy zobaczył piramidy. Zainspirowany tym widokiem kazał dla siebie wznieść grobowiec w podobnym kształcie. W testamencie spisany w 1837 r. zatroszczył się także o jego utrzymanie, ale też przeznaczył spore sumy na pomoc potrzebującym.

1 Piramida Łakińskiego, fot. A. Olszak

1 Wnętrze kościoła św. Mikołaja w Tarnowie Pałuckim, fot. D. Bednarek

Nieopodal Wągrowca, w Tarnowie Pałuckim znajduje się **drewniany kościółek św. Mikołaja**, o którym swego czasu rozpisaty się ogólnopolskie media. Badania przeprowadzone w czasie gruntownego remontu w 2000 r. wykazały, że drewno do jego budowy zostało ścięte na przełomie 1373/1374 r. Zatem jest to jeden z najstarszych drewnianych kościołów w Polsce.

Kościół jest dostępny w godzinach odprawiania mszy świętych, ale warto się do nich dopasować, by móc go odwiedzić. Całe wnętrze zdobią barwne polichromie obrazujące m.in. żywoty św. Małgorzaty i św. Mikołaja oraz sceny biblijne. Wśród bogactwa przedstawień zatrzymajmy wzrok na stropie, gdzie wokół sceny *Adoracji Trójcy Świętej* umieszczono kasetony z wizerunkami proroków i symbole czterech ewangelistów: skrzydłatego lwa, anioła, byka i orła.

Na zachód od Wągrowca leży Rogoźno – miasto, z którym związane są tragiczne dzieje króla Przemysła II.

1 Kościół św. Mikołaja w Tarnowie Pałuckim, fot. D. Bednarek

1 Pomnik Przemysła II i Muzeum Regionalne w Rogoźnie, fot. N. Pietrowiak

Dzisiaj Rogoźno to niewielkie miasteczko z gotyckim kościołem św. Wita. W swoich dziejach zapisało mroczną historię. W lutym 1296 r. król Przemysł II spędzał tu ostatnią noc karnawału. Wydana uczta osłabiła czujność straży, co wykorzystali jego wrogowie dążący do przejęcia władzy. Nastąpił Brandenburczy napadli na królewską drużynę i zabili władcę. Mimo tak dramatycznych wydarzeń Rogoźno pamięta o Przemysle II, który nadał mu prawa miejskie. **Pomnik Przemysła** stoi na rynku, on też jest bohaterem i narratorem gry terenowej z serii Wielkopolskie Questy *Rogoźno – gród Przemysła II*. Historię miasta i okolicy można również poznać w **Muzeum Regionalnym im. Wojciechy Dutkiewicz**, które znajduje się w dawnym ratuszu.

Udając się dalej na południe Szlakiem Piastowskim, dotrzemy do położonych stosunkowo niedaleko siebie dwóch grodów wczesnopiastowskich – w Grzybowie i w Gieczu. Po drodze można zatrzymać się na dłużej w Parku Krajobrazowym Puszcza Zielonka.

1 Puszcza Zielonka, fot. I. Tomaszewska

PUSZCZA ZIELONKA I SZLAK KOŚCIOŁÓW DREWNIANYCH

1 Kościół w Wierzenicy, fot. D. Bednarek

Oddalona zaledwie o kilka kilometrów od północnej granicy Poznania Puszcza Zielonka jest największym kompleksem leśnym środkowej Wielkopolski. Na **Dziewiczej Górze** wznosi się dostrzegalnia przeciwpożarowa, z której w słoneczny dzień rozpościera się piękny widok na Poznań. Szczególnym doznaniem jest tu spacer w okresie kwitnienia konwalii majowej, która szczelnym dywanem pokrywa runo leśne. **Sieć szlaków turystycznych** i liczne atrakcje czynią ten zakątek niezwykle atrakcyjną lokalizacją dla weekendowych turystów. Ciekawym miejscem jest **Arboretum Leśne w Zielonce** z bogatą kolekcją roślin. Oprócz walorów przyrodniczych przyciąga turystów 12 zabytkowych drewnianych kościołów składających się na **Szlak Kościołów Drewnianych wokół Puszczy Zielonki**. Wśród nich prawdziwą perelką jest XVI-wieczny kościół w Wierzenicy z kryptą Cieszkowskich, do której prowadzą wyjątkowej urody drzwi wykonane przez Teofila Lenartowicza. Są one uznawane za najpiękniejszy w Polsce przykład sztuki nagrobnej. Ciekawe są również kościoły: św. Rozalii w Sławnie, otoczony cmentarzem, stojący na dawnym grodzisku z wnętrzem w malowane róże, czy XVIII-wieczny kościółek w Kicinie, gdzie we wnętrzu króluje błękit i srebro, a zarządcą parafii był... Jan Kochanowski. Każdy z nich skrywa jakąś niezwykłą historię i unikalne piękno właściwe tylko kościołom z drewna.

Puszcza Zielonka to również dobre miejsce na wędrowki z dziećmi. Na puszczańskich szlakach znajdziemy wiele zakątków, z którymi związane są lokalne podania i legendy spisane na specjalnych tablicach oraz w oddzielnych wydawnictwach.

Z Puszczą Zielonką niemalże graniczy Park Krajobrazowy Promno.

1 Park Krajobrazowy Promno, fot. P. Młodkowski, arch. ZPKWW

Również tutaj ochronie podlega krajobraz ukształtowany przez lądolód. Liczne wzniesienia, pomiędzy którymi ukryły się **malownicze jeziora**, czynią ten teren szczególnie urokliwym. Znaczną część parku porasta stary las liściasty. Wyznaczone szlaki turystyczne zachęcają do niezbyt forsownych spacerów oraz wycieczek rowerowych. Godnym polecenia jest spacer **edukacyjną ścieżką przyrodniczo-leśną w Jeziercach**. Park warto odwiedzić wczesną wiosną, gdy masowo kwitną rośliny runa leśnego, głównie takie gatunki jak: zawilec gajowy, przyłuszczka pospolita, miodunka ćma, kokorycz pusta czy wawrzynek wilczczyko. Charakterystycznymi mieszkankami parku są popielice szare i orzesznice leszczynowe.

1 Jezioro w Parku Krajobrazowym Promno, fot. A. Brykalska-Domańska

1 Grzybowski Turniej Wojów, fot. M. Wrzeński

W młodym państwie Mieszka I główne ośrodki władzy znajdowały się w okazałych grodach, pomiędzy którymi przemieszczał się władca wraz ze swoją drużyną. Utrzymanie książęcego dworu było dużym wyzwaniem logistycznym, dlatego by nie nadwyręzać kondycji poszczególnych ośrodków, ten wędrował w kolejnych ośrodkach. Powstało nawet łacińskie określenie *Rex ambulans*, czyli „władca wędrujący”. Do największych i najważniejszych grodów obok Poznania, Gniezna i Lednicy należały Giecz i Grzybowo.

Wraz z rozwojem Poznania i Gniezna upadła rola tych dwóch ostatnich. Do dzisiaj w Grzybowie zachował się mający 9 m wysokości wał otaczający dawne grodzisko. Mieści się tu **Rezerwat Archeologiczny (Oddział Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy)**, który oferuje ciekawe zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży. Najwięcej turystów przybywa tutaj w połowie sierpnia, kiedy odbywa się **Grzybowski Turniej Wojów**. W tym czasie liczne grupy rekonstrukcyjne budują swoje obozowiska, warzą strawę i prezentują życie we wczesnośredniowiecznym grodzie. Kulminacją wydarzenia jest rekonstrukcja bitwy o gród oraz wieczorny koncert.

1 Pokazy w Grzybowie, fot. J. Cieślęwicz

1 Dziady w Gieczu, fot. M. Drab

W nieco dalej położonym Gieczu zachowało się więcej pamiątek z czasów pierwszych Piastów. Najokazalszy jest **romański kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Mikołaja**, zbudowany w XII w. na obszarze dawnego podgrodzia z granitowych ciosów i otoczony kamiennym murem. Na terenie grodu, w **Rezerwacie Archeologicznym (Oddział Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy)**, znajdują się pozostałości palatium, które z niewyjaśnionych przyczyn nie zostało nigdy ukończone.

Muzealna ekspozycja ukazuje liczne artefakty wydobyte w czasie prowadzonych tu prac archeologicznych. Na podgrodziu w zrekonstruowanych chatkach urządzono wystawę prezentującą życie dawnych mieszkańców. Często można tu skorzystać z warsztatów dla dorosłych i dla dzieci.

Grodzisko w Gieczu można zwiedzać z pomocą gier terenowych, do których ulotki są dostępne w kasie muzealnej. Warto przyjechać tu również w listopadzie, gdy odbywają się widowiskowe **rekonstrukcje obchodów słowiańskich Dziadów**.

CZERNIEJEWO

Będąc w tej okolicy, nie sposób pominąć Czerniejewa z okazałym **klasycystycznym pałacem Lipskich**. Dzisiejszy kształt nadała mu przebudowa pod kierunkiem królewskiego architekta Jana Chrystiana Kamsetzera. Aby zobaczyć pałacowe wnętrza, można dołączyć do grup zorganizowanych w wybrane weekendy w miesiącu (informacje na stronie internetowej pałacu).

1 Rekonstrukcja dawnej klasy w Muzeum Regionalnym we Wrześni, fot. M. Jadryszak

Września zapisała się w historii i świadomości Polaków strajkiem dzieci szkolnych w 1901 r., który szerokim echem odbił się w ówczesnych światowych mediach. Kiedy pruski zaborca narzucił naukę religii w języku niemieckim, dzieci rozpoczęły strajk. Na opornych uczniów spadały kary cielesne, a na ich rodziców nakładano dotkliwe grzywny. Dzieci biorące udział w strajku na świadectwie szkolnym otrzymały wilczy bilet – zapis, który uniemożliwiał im podjęcie jakiegokolwiek pracy. Ukarano nawet fotografa, którego zdjęcia dokumentujące wydarzenia we Wrześni trafiły do europejskich gazet. Podobne strajki organizowano w większości szkół na terenie zaboru pruskiego. Zostały nagłośnione przez czołowych pisarzy polskich i zagranicznych, wyśmiewających system państwa pruskiego, który walczył z dziećmi. Obecnie w dawnym budynku szkolnym, gdzie miał miejsce strajk, mieści się **Muzeum Regionalne im. Dzieci Wrześnińskich**. Jedno z pomieszczeń zostało zaaranżowane na klasę, taką, w jakiej uczyły się strajkujące dzieci.

Warto wybrać się na **spacer uliczkami** Wrześni od pałacu na Opieszynie, przez rynek do gotyckiej fary, a także zajrzeć do drewnianego kościółka na Lipówce. Miłośnicy kolei mogą odwiedzić **makiety Wrześnińskiej Kolei Powiatowej**, znajdującą się w budynku stylizowanym na dawną stację kolejową. Tuż obok stoi zabytkowy parowóz Px48 z 1954 r. wraz z tendrem, czyli specjalnym wagonem do przewozu węgla i wody dla parowozu, oraz dwoma starymi wagonami.

Z Wrześni już całkiem niedaleko do Powidzkiego Parku Krajobrazowego z popularnym ośrodkiem wypoczynkowym w Powidzu.

1 Widok na Powidzki Park Krajobrazowy, fot. P. Młodkowski, arch. ZPKWW

Większa część Powidzkiego Parku Krajobrazowego leży w obrębie Pojezierza Gnieźnieńskiego oraz Równiny Wrzesińskiej. Ochronie podlega tu krajobraz z dużą różnorodnością form polodowcowych, wśród których dominują jeziora zajmujące rynny polodowcowe. Największe z nich **Jezioro Powidzkie** i **Niedzięgiel**, z czystą wodą i urozmaiconą linią brzegową, są ulubionymi miejscami wypoczynku dla mieszkańców Wielkopolski.

Nie lada atrakcję znajdą tutaj **mitośnicy przyrody**, gdyż w czystych wodach jezior występują podwodne łąki ramienicowe, gdzie kilka gatunków tych glonów ma tu jedyne stanowisko w Polsce, a nawet w Europie. **Wyspa Sitko** na Jeziorze Powidzkim to prawdziwa enklawa ptaków. Większość gniazdujących na niej ptaków stanowią mewy śmieszki, w szczycie sezonu lęgowego zaobserwowano nawet około tysiąca sztuk. Spotkać tam można również niezwykle rzadkie mewy czarnogłowe.

1 Żaglówka na Jeziorze Powidzkim, fot. M. Jankowski, WOT

1 Wypoczynek na Jeziorze Powidzkim, fot. M. Jankowski

W pasie trzcinowisk nad jeziorami bytuje wiele gatunków, m.in. objęte ścisłą ochroną bąk, bączek, wąsatka czy błotniak stawowy. Herbowym zwierzęciem Powidzkiego Parku Krajobrazowego jest wydra.

Jezioro Powidzkie to największe i jedno z najczystszych jezior w Wielkopolsce. Nic dziwnego, że wokół niego ulokowało się wiele ośrodków wypoczynkowych, czyniąc je jednym z najatrakcyjniejszych terenów rekreacyjnych w regionie. Największymi miejscowościami wypoczynkowymi są Powidz, Giewartowo i Przybrodzin. Chętnie przyjeżdżają tu również miłośnicy **żeglarstwa i innych sportów wodnych**. Ze względu na wyjątkowo przejrzyste wody jest ono doskonałe do nurkowania. Objęte jest **strefą ciszy**, co oznacza zakaz pływania na jednostkach napędzanych silnikiem, sprzyjając turystom i ptakom. Od kilku lat na początku sierpnia odbywa się tu **Nocna Parada Jachtów** – impreza łącząca dobrą muzykę oraz walory widowiskowe.

Niedaleko Wrześni znajduje się Miostów – urocze miasteczko z wielką historią.

1 Ptaki w Powidzkim Parku Krajobrazowym, fot. A. Mucha

1 Pałac w Miłosławiu, fot. M. Woźnica

Miłosław to niewielkie miasteczko w powiecie wrzesińskim z bogatą patriotyczną historią. Zwiedzanie można rozpocząć od wizyty w późnogotyckim kościele św. Jakuba z ładnym renesansowym ołtarzem. Co ciekawe, niektóre z obrazów namalował XIX-wieczny właściciel Miłosławia, Seweryn Mielżyński. Nieopodal kościoła znajduje się budynek dawnej szkoły, gdzie – podobnie jak we Wrześni – miłosławskie dzieci podjęły strajk w obronie polskiej mowy. W pamięci starszych mieszkańców zachował się wierszyk:

*My z Tobą Boże rozmawiać chcemy,
lecz „Vater unser” nie rozumiemy.
I nikt nie zmusi nas Ciebie tak zwać,
boś Ty nie „Vater”, lecz Ojciec nasz.*

1 Pomnik Juliusza Słowackiego w Miłosławiu, fot. K. Budziński

Strajkujące dzieci i ich rodziny wspierał kolejny właściciel Miłostawia, Józef Kościelski. Zastąpił on jako fundator pierwszego na ziemiach polskich i stojącego do dzisiaj **pomnika Juliusza Słowackiego**. Aby go zobaczyć, trzeba udać się do parku pałacowego, gdzie tuż za wejściem wita zwiedzających siedzący na ławeczce... Henryk Sienkiewicz. Jego postać nie jest tutaj przypadkowa, bo to właśnie autor *Trylogii* wygłosił mowę w czasie uroczystości odsłonięcia pomnika w 1899 r. Z tego miejsca widać już **pałac**, który był świadkiem zaciętej bitwy w czasie Wiosny Ludów 1848 r., a później w jego murach Mielżyńscy dawali schronienie weteranom wojennym. Spod pałacu warto zagłębić się w alejki parkowe, by dotrzeć do widocznego z daleka pomnika Słowackiego. Na uroczystość odsłonięcia Kościelski zaprosił ponad 300 gości, którzy przyjechali tu specjalnie wynajętym pociągiem (!).

Miłośników regionalnych specjałów z pewnością zainteresuje fakt, że w Miłostawiu od blisko 140 lat działa Browar Fortuna.

Wspomniany park pałacowy przechodzi płynnie w **Żerkowsko-Czeszewski Park Krajobrazowy**. Początkowo są to zwarte kompleksy leśne, ale Dolina Warty dzieli go na dwie różne części. Potudniowa część parku wyróżnia się urozmaiconą rzeźbą terenu i bywa nazywana Szwajcarią Żerkowską. Wart odwiedzenia jest rezerwat przyrody Czeszewski Las z blisko 200-letnimi dębami oraz lasami łągowymi z bujnym runem. To najstarszy w Wielkopolsce obszar objęty ochroną. Atrakcyjności temu miejscu dodaje fakt, że można się tam dostać m.in. promem łączącym oba brzegi Warty w Czeszewie. W parku na szczególną uwagę zasługują **starorzecza** w nadwarciańskich kompleksach leśnych z bogactwem fauny i flory, w tym największe z nich – Wielka Starucha.

1 Żerkowsko-Czeszewski Park Krajobrazowy, fot. P. Młodkowski, arch. ZPKWW

1 Mural na ścianie hali widowiskowo-sportowej w Pyzdrach, fot. arch. WOT

Na wysokiej skarpie nad Wartą ulokowała się niewielka miejscowość, która w 2024 r. znalazła się wśród turystycznych cudów Polski w plebiscycie magazynu „National Geographic Traveler”. Wszystko zaczęło się od namalowania ogromnego **muralu** na ścianie hali widowiskowo-sportowej, na którym przedstawiono najważniejsze obiekty i wydarzenia w 800-letniej historii miasta. Odnajdziemy tam króla Kazimierza Wielkiego, który dzięki pomocy mieszkańców uniknął krzyżackiej niewoli. Jest scena przedstawiająca pierwsze udokumentowane użycie artylerii na ziemiach polskich z szybującym do nieba plebanem z Biechowa – pierwszą ofiarą tego wystrzału. Są też powstańcy styczniowi i czarownice, które spalono na stosie za rzekome czary. A wszystko to na tle bogatej historycznej zabudowy, zarówno tej, która przetrwała do dzisiaj, jak i tej, która zachowała się tylko w ikonografii.

Po takiej krótkiej lekcji historii możemy wyruszyć na spacer **promenadą** wzdłuż Warty, by zobaczyć najładniejsze **mozaikowe schody**

1 Mozaikowe schody na promenadzie w Pyzdrach, fot. M. Jankowski, WOT

1 Wiatrak holenderski w Pyzdrach, fot. arch. UM w Pyzdrach

w Wielkopolsce i dawne zabudowania poklasztorne franciszkanów, gdzie dziś mieści się **Muzeum Regionalne Ziemi Pyzdrskiej**. Stąd warto podejść do pięknie odrestaurowanego **wiatraka holenderskiego** z ekspozycją o tematyce młynarskiej. Dzięki zachowanemu, w pełni sprawnemu ciągowi technologicznemu to jeden z najcenniejszych obiektów techniki w regionie. Po zwiedzeniu wiatraka dobrze jest zajrzeć na rynek, który zaskakuje zielenią i otwartą przestrzenią z rzeźbą żołnierzy przygotowujących się do oddania historycznego wystrzału. Tuż obok znajduje się również zabytkowy **dom podcieniowy**, dostępny dla zwiedzających.

Jedną z atrakcji Pyzdr jest **marina** przy **Szlaku Wielkiej Pętli Wielkopolski**. Ładnie zagospodarowana, z miejscem na ognisko i stanowiskiem dla kamperów, służy miłośnikom turystyki wodnej. To tutaj zaczynają się i kończą **splywy kajakowe** Wartą, stąd też można wypłynąć **katamaranem**, by podziwiać panoramę miasta i rozlewiska **Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego**.

1 Spływ Wartą, widok na zabudowania poklasztorne w Pyzdrach, fot. M. Jankowski, WOT

1 *Opactwo w Łądzie, fot. J. Nowak*

Nieopodal Pызdr, w Łądzie, znajduje się kolejna atrakcja regionu. Nad Wartą wznoszą się **zabudowania pocysterskiego klasztoru**, którego historia sięga 1145 r., a który został wpisany na prestiżową listę pomników historii. W gotyckich klasztornych wnętrzach z kapitułarzem zachwyca sklepienie wsparte na jednym filarze oraz oratorium św. Jakuba. Jego ściany zdobi polichromia z 1370 r., uznawana za jeden z najcenniejszych zabytków malarstwa gotyckiego w Polsce. Obecną, barokową formę z ogromną kopułą kościoła klasztorny uzyskał podczas przebudowy dokonanej w XVII i XVIII w.

W czasach zaborów klasztor uległ kasacji. Przez krótki okres rezydowali tu kapucyni, jednak i oni za pomoc udzieloną powstańcom styczniowym zostali stąd usunięci. Po odzyskaniu niepodległości klasztor otrzymali salezjanie, którzy pozostają tu do dzisiaj. Zespół klasztorny można zwiedzać z przewodnikiem o wyznaczonych godzinach. Szczegóły na stronie internetowej klasztoru.

Kilka kroków dalej, w niewielkim parku dworskim mieści się **Ośrodek Edukacji Przyrodniczej** należący do Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego. Wielokrotnie w ciągu roku odbywają się tutaj ciekawe imprezy edukacyjne, m.in. oSowiaty Tydzień czy Tydzień Liczenia Motyli. Miejsce to staje się również sceną organizowanego co roku w czerwcu Festiwalu Kultury Słowińskiej i Cysterskiej.

Po drugiej stronie klasztoru nad Wartą znajduje się kolejna **marina** na Szlaku **Wielkiej Pętli Wielkopolski**. Tutaj zaczynają się i kończą **splywy kajakowe** oraz **rejsy katamaranem**. Będąc tu na początku lata, nie sposób pominąć **Lawendowego Łądu**. To jedna z najładniej położonych plantacji lawendy w Wielkopolsce. Miejsce idealne zarówno na chwilę relaksu przy filiżance lawendowej kawy, jak i na dłuższy pobyt z widokiem na lawendowe pole i rozległą dolinę Warty. A Warta w tej okolicy jest niezwykle urokliwa. Walory krajobrazowe tego obszaru objęto ochroną, ustanawiając w 1995 r. Nadwarciański Park Krajobrazowy.

1 Wydmy śródlądowe w okolicy Pietrzykowa, fot. arch. UM w Pызdrach

Istotnym elementem krajobrazu podlegającego tu ochronie jest szeroka pradolina Warty, wyłobiona przed tysiącami lat przez wody wytapiającego się lądolodu. Krawędzie pradoliny są do dziś czytelne w rzeźbie terenu, stanowiąc **naturalne punkty widokowe** m.in. w Ratajach czy Pietrzykowie. Najpiękniejsze krajobrazy można podziwiać w czasie wiosennych roztopów, kiedy Warta rozlewa się na dużej części pradoliny. Na tych podmokłych terenach można zaobserwować ponad 200 gatunków ptaków, z czego ponad 150 gatunków odbywa tu lęgi. Szczególnie widowiskowe są przeloty żerujących stad gęsi gęgawy.

Innym charakterystycznym elementem krajobrazu Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego są liczne **wydmy śródlądowe**. Również i one zawdzięczają swoje powstanie działalności wiatru na przedpolu lądolodu. Najbardziej efektowne wydmy znajdują się w okolicach Pietrzykowa, Łądkowskiego Borku czy Wrąbczynka.

Bogactwo przyrodnicze podmokłej doliny Warty można odkrywać, korzystając z **czerwonego szlaku turystycznego, Nadwarciańskiej Drogi Świętego Jakuba** oraz **ścieżek dydaktycznych**. Trzeba jednak mieć na uwadze, że przez dużą część roku przemierzanie tych terenów będzie wymagać kaloszy, a niekiedy okaże się niemożliwe. Rowerzyści dotrą tutaj **Nadwarciańskim Szlakiem Rowerowym**, prowadzącym m.in. z Konina, Śremu czy Poznania. Wodniacy odkryją uroki parku, płynąc Wartą wzdłuż **Wielkiej Pętli Wielkopolski** np. z przystani w Łądzie do Pызdr. Lokalną atrakcją są nadal funkcjonujące **przeprawy promowe**.

1 Inscenizacja Nocy Kupały organizowana przez Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, fot. K. Budziński

Poznając region, korzystaj z Kolei Wielkopolskich – aktualny rozkład na: koleje-wielkopolskie.com.pl

© **Wielkopolska Organizacja Turystyczna**

Tekst:

Aleksandra Warczyńska

Redakcja:

Anna Brykalska-Domańska

Korekta:

Eleonora Mierzyńska-Iwanowska

Projekt graficzny (skład, okładka, przygotowanie do druku)

EURO PILOT Sp. z o.o., Warszawa

www.europilot.com.pl

Publikacja finansowana ze składek członków WOT.

Poznań 2026

www.wielkopolska.travel

www.wielka-petla.pl

ISBN 978-83-63729-43-1

Wydawca:

Wielkopolska Organizacja Turystyczna
www.wot.org.pl

Projekt graficzny, skład:

EURO PILOT Sp. z o.o., Warszawa
www.europilot.com.pl

Poznań 2026, ISBN 978-83-63729-43-1